

Sygn. akt II CSK 556/07

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 marca 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Dariusz Zawistowski (sprawozdawca)

Protokolant Maryla Czajkowska

w sprawie z powództwa "E." Spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością w O.
przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Skarbu Państwa
o zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 27 marca 2008 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 12 czerwca 2007 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt 1) w części uwzględniającej
powództwo oraz w pkt 2) i 3) i w tym zakresie przekazuje sprawę
Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 9 lutego 2007 r. zasądził od Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa na rzecz E. Spółki z o.o. w O. kwotę 80 300 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 24 marca 2006 r. oddalając dalej idące powództwo. Sąd ten ustalił, że w dniu 3 lutego 1997 r. likwidator Przedsiębiorstwa Ceramiki Budowlanej w P. sprzedał stronie powodowej prawo użytkowania wieczystego nieruchomości położonej w O. przy ul. G. o łącznej powierzchni 11,42 ha wraz z prawem własności położonych na niej budynków za kwotę łącznie 160000 zł, z czego cena gruntu wynosiła 58 700 zł. Zgodę na zbycie tej nieruchomości przez likwidatora wyraził Wojewoda [...], jako organ założycielski w piśmie z dnia 16 lutego 1998 r. Sąd Rejonowy w S. postanowieniem z dnia 3 lutego 1997 r. odmówił dokonania wpisu prawa użytkowania wieczystego na rzecz strony powodowej uznając, że likwidator dokonując jego sprzedaży przekroczył zakres zwykłego zarządu. W kwietniu 1997 r. Sąd Rejonowy w P. ogłosił upadłość Przedsiębiorstwa Ceramiki Budowlanej w likwidacji, a w marcu 1999 r. stwierdził ukończenie postępowania upadłościowego. Postanowieniem Sądu Rejonowego w P. z dnia 24 czerwca 1999 r. przedsiębiorstwo to zostało wykreślone z rejestru. W dniu 22 grudnia 2000 r. nieruchomość, której dotyczyła umowa z dnia 3 lutego 1997 r. została przejęta przez Skarb Państwa. W listopadzie 2001 r. została sprzedana A. K. za cenę 151 000 zł.

Sąd pierwszej instancji uznał, że w tej sytuacji strona pozwana bezpodstawnie wzbogaciła się kosztem strony powodowej. Należało jednak uwzględnić, że Skarb Państwa uzyskał nieruchomość, która była jego własnością i w konsekwencji prawo użytkowania wieczystego wygasło. Wzbogacenie było związane z przejęciem budynków i budowli, których wartość wynosiła 80 300 zł i jedynie w tej części powództwo zostało uwzględnione.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 12 czerwca 2007 r. oddalił apelację strony pozwanej oraz uwzględnił apelację strony powodowej podwyższając zasądzoną na jej rzecz kwotę do 151 000 zł. Uznając za bezsporny stan faktyczny w sprawie stwierdził, że umowa przeniesienia prawa użytkowania wieczystego na rzecz

strony powodowej była ważna. Sąd drugiej instancji podkreślił, że na podstawie art. 40 § 2 k.c. i art. 49 ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych w brzmieniu obowiązującym przed dniem 15 stycznia 2003 r. Skarb Państwa ponosił odpowiedzialność za zobowiązanie zlikwidowanego Przedsiębiorstwa Ceramiki Budowlanej dotyczące zwrotu ceny zapłaconej przez stronę powodową w wykonaniu umowy sprzedaży, która nie doszła do skutku wobec odmowy dokonania wpisu w księdze wieczystej. Pozwany powinien zatem zwrócić stronie powodowej zapłaconą cenę ograniczoną do wartości nieruchomości z chwili jej przejęcia. Wynosiła ona 151000 zł.

Skarga kasacyjna strony pozwanej została oparta o obie podstawy określone w art. 398³ § 1 k.p.c. W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego skarżący zarzucił obrazę art. 49 ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, art. 40 § 2, art. 410 k.c., art. 495 § 1 k.c. w zw. z art. 247 k.c. oraz art. 40 § 2 k.c. w zw. z art. 232 § 1 k.c., art. 233 k.c., art. 238 k.c. i art. 247 k.c. W ramach zaś podstawy naruszenia przepisów postępowania zarzucił obrazę art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. W oparciu o te zarzuty wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie apelacji strony powodowej i uwzględnienie apelacji strony pozwanej, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku za wyjątkiem części, w której orzeczono nim o oddaleniu powództwa i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Apelacyjny stan faktyczny sprawy uznał za bezsporny. Przyjął jednocześnie odmiennie niż sąd wieczystoksięgowy, że umowa z dnia 3 lutego 1997 r. dotycząca przeniesienia na rzecz strony powodowej prawa użytkowania wieczystego była ważna, a strona pozwana odpowiada za zobowiązanie dotyczące zwrotu zapłaconej ceny przez przedsiębiorstwo zbywające to prawo, powstałe na skutek odmowy dokonania wpisu w księdze wieczystej, w wyniku czego umowa „nie doszła do skutku”. Istnienie tego zobowiązania wywiódł z treści art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (dalej - upp) w brzmieniu obowiązującym do dnia 15 stycznia 2003 r. w zw. z art. 40 § 2 k.c. Odwołując się do tych przepisów stwierdził, że strona pozwana „przejęła”

nieruchomość w dniu 22 grudnia 2000 r. Wskazuje to, że to faktyczne przejęcie nieruchomości Sąd drugiej instancji utożsamiał z przejęciem mienia przedsiębiorstwa państwowego na gruncie art. 40 § 2 k.c. Tymczasem art. 49 ust. 1 upp przejęcie to wiąże z dniem likwidacji lub upadłości przedsiębiorstwa. Ustalenie właściwej daty przejęcia mienia państwowej osoby prawnej przez Skarb Państwa ma zaś istotne znaczenie bowiem odpowiedzialność przewidziana w art. 40 § 2 k.c. dotyczy jedynie zobowiązań powstałych przed tą datą.

W skardze kasacyjnej wyrażono zasadnie stanowisko, że pojęcie dnia likwidacji lub upadłości przedsiębiorstwa państwowego należy wiązać z dniem jego wykreślenia z rejestru (por. ocenę w tym zakresie wyrażoną przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 sierpnia 2007 r., I CSK 181/07). W rozstrzyganej sprawie istotne było zatem dokonanie oceny, czy przed dniem 24 czerwca 1999 r., kiedy wykreślono z rejestru Przedsiębiorstwo Ceramiki Budowlanej, powstało jego zobowiązanie do zwrotu ceny zapłaconej przez stronę powodową. Takiej oceny Sąd Apelacyjny zaniechał. Brak wskazania, kiedy powstało to zobowiązanie razi w szczególności przy wyrażonej przez ten Sąd ocenie, że umowa z dnia 3 lutego 1997 r. była ważna. Wykluczało to przyjęcie powstania zobowiązania do zwrotu ceny już w tej dacie. Sąd Apelacyjny nie przedstawił też argumentacji, która wskazywałaby na powstanie tego zobowiązania w momencie odmowy dokonania wpisu prawa użytkowania wieczystego w księdze wieczystej, co być może miał na uwadze, skoro stwierdził, że umowa „nie doszła do skutku wobec odmowy wpisu”. Brak wskazanej wyżej oceny czyni zasadnym zarzut naruszenia art. 40 § 2 k. c. w zw. z art. 49 ust. 1 upp, gdyż uniemożliwia kontrolę prawidłowego zastosowania art. 40 § 2 k.c.

Usprawiedliwione były również zarzuty naruszenia pozostałych przepisów prawa materialnego powołanych w skardze kasacyjnej nawet przy założeniu, że Sąd Apelacyjny zasadnie przyjął, iż art. 40 § 2 k.c. znajdował zastosowanie w sprawie. Wiąże się to z brakiem rozważenia w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku okoliczności związanych z umową sprzedaży na rzecz strony powodowej prawa użytkowania wieczystego nieruchomości, której Skarb Państwa był właścicielem. W wyniku przejęcia tego składnika mienia przedsiębiorstwa państwowego doszło na skutek konfuzji do wygaśnięcia prawa użytkowania

wieczystego. Uwzględnienie powództwa wymagało zatem stwierdzenia wartości tego składnika. Sąd Apelacyjny nie podzielając argumentacji Sądu Okręgowego w tym zakresie nie wyjaśnił, z jakich powodów nie uwzględnił prawa własności Skarbu Państwa jako mającej znaczenie dla oceny wartości tego składnika w chwili jego przejęcia przez Skarb Państwa. Wymaga przy tym podkreślenia, że regulacja z art. 40 § 2 k.c. odnosi się wprost do sytuacji, gdy przejęty przez Skarb Państwa składnik mienia państwowej osoby prawnej stanowił jej własność.

Z przyczyn wyżej wskazanych usprawiedliwiony był również zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. Dlatego też skarga kasacyjna podlegała uwzględnieniu i zaskarżony wyrok został uchylony na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.